10/10/2025

Το Ιστορικό Αρχείο Μέσης Ανατολής (1942-1945) του Στρατηγού Αλκιβιάδη Ν. Μπουρδάρα

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

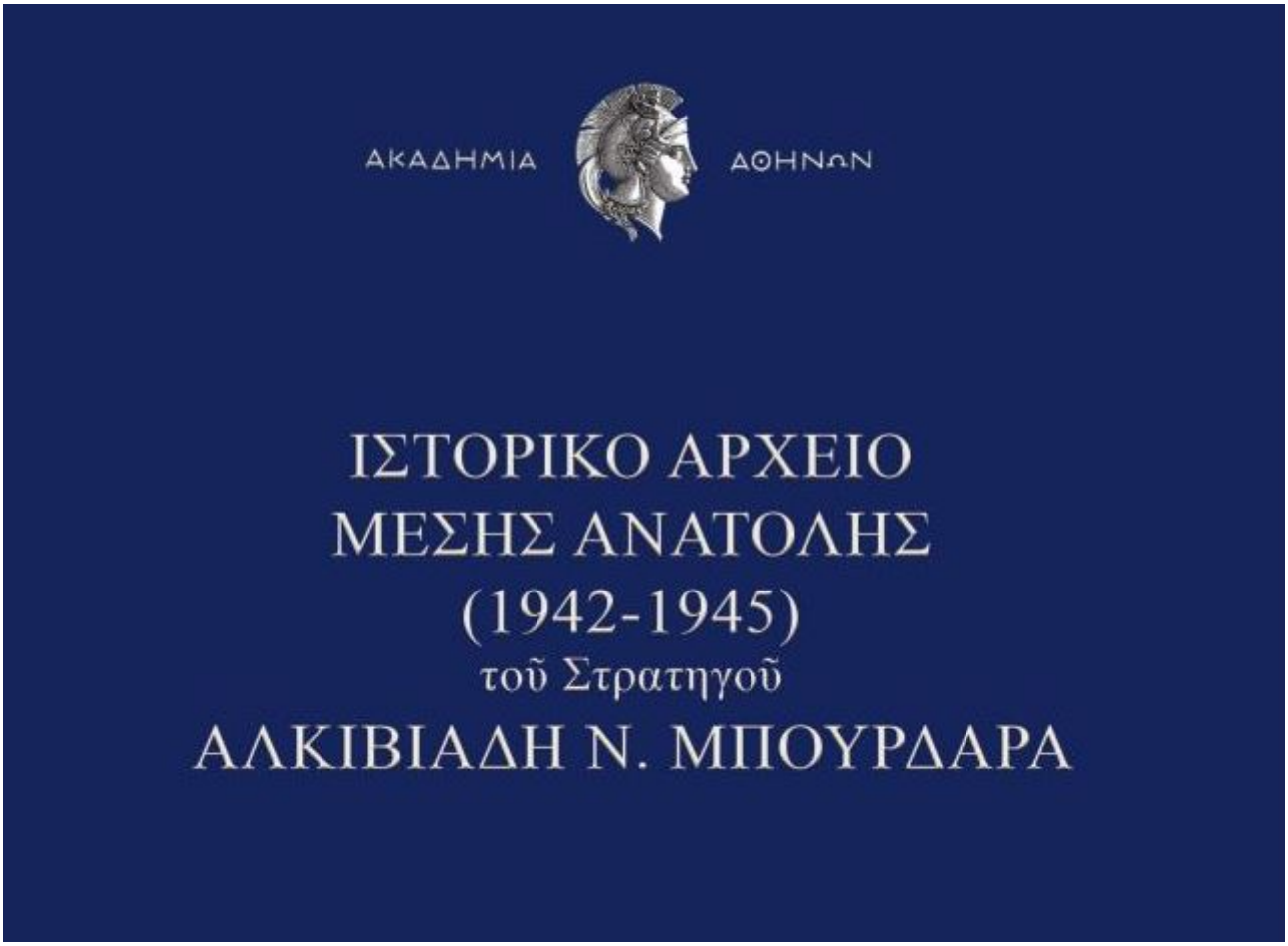

Πρόσφατα εκδόθηκε το Ιστορικό Αρχείο Μέσης Ανατολής του Στρατηγού Αλκιβιάδη Ν. Μπουρδάρα. Είναι έκδοση της Ακαδημίας Αθηνών (1.002 σελίδες) και την επιμέλεια είχε η Διευθύντρια Ερευνών του Κέντρου Ερευνών της Ιστορίας του Νεώτερου Ελληνισμού της Ακαδημίας Μαρία Σπηλιωτοπούλου. Την τεχνική επεξεργασία και το επίπονο έργο της μεταγραφής των κειμένων ανέλαβε ο Δρ. Δημήτριος Μπαλιάτσας, διευθυντής των εκδόσεων ΕΝΝΟΙΑ.

Ο ογκώδης αυτός τόμος περιλαμβάνει πλούσιο, ιδιαιτέρως ενδιαφέρον και κυρίως νέο υλικό για την κρίσιμη περίοδο των μέσων του 20ού αιώνα, κατά την οποία ο

Αλκ. Μπουρδάρας είχε πρωταγωνιστικό ρόλο. Το υλικό αυτό φωτίζει ή και ανατρέπει αφηγήματα που έχουν δημοσιευθεί είτε από άγνοια στοιχείων είτε εσκεμμένα. Τα κείμενα που αποτελούν το αρχείο είχαν συγκεντρωθεί από τον ίδιο, για να γράψει όσα διαδραματίστηκαν στη δύσκολη και ταραχώδη περίοδο της Μέσης Ανατολής, όπου βρισκόταν ο Ελληνικός Στρατός. Είχε ταξινομήσει το υλικό και οι υφιστάμενοι φάκελλοι αποδεικνύουν ότι είχε προχωρήσει στις ενότητες και ίσως στα κεφάλαια του έργου που ετοίμαζε. Ο θάνατος, όμως, τον πρόλαβε σε σχετικά νεαρή ηλικία, το δε αρχείο είχε η κόρη του Καλλιόπη (Κέλλυ) Μπουρδάρα, καθηγήτρια της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, τ. βουλευτής – υπουργός, η οποία το επεξεργάσθηκε και ανέλαβε την πρωτοβουλία της έκδοσης σε συνεργασία με την Ακαδημία.

Αφετηρία του Αρχείου αποτελεί η επιχειρησιακή συμμετοχή του Αλκ. Μπουρδάρα στον ελληνοϊταλικό πόλεμο, ενώ ο κύριος όγκος αφορά στη Μέση Ανατολή. Τα έγγραφα εκδίδονται ολόκληρα, χωρίς περικοπές.

Ο Αλκιβιάδης Ν. Μπουρδάρας υπήρξε επιτελικός και επιχειρησιακός αξιωματικός με ανώτερη επαγγελματική μόρφωση και ιδιαίτερη καλλιέργεια. Διέθετε μεγάλη εμπειρία στο πεδίο των μαχών (είχε τραυματιστεί τρεις φορές), καθώς και στην οργάνωση και εκπαίδευση μεγάλων μονάδων. Τολμηρός και ταυτόχρονα πειθαρχημένος στο πεδίο των επιχειρήσεων, σταθερά δημοκρατικός και αντιμοναρχικός, δεν δίσταζε να εκφράζει τις αρχές του χωρίς περιστροφές. Στη Μέση Ανατολή, όπως προκύπτει από το αρχείο, διακρίθηκε μεταξύ των βενιζελικών αξιωματικών που δεν εμπλέκονταν στα κινήματα των ενόπλων δυνάμεων. Επέλεξε να υπερβεί τις πρακτικές των στρατιωτικών κινημάτων του Μεσοπολέμου, επιδιώκοντας την εθνική ενότητα και πιστεύοντας ότι οι συγκρούσεις μπορούν και έπρεπε να επιλύονται με πολιτικά μέσα.

Άλκιβιάδης Ν. Μπουρδάρας (1895-1958)

Η δομή του βιβλίου έχει ως εξής:

– Πρόλογος Προκοπίου Παυλόπουλου, Ακαδημαϊκού, τ. Προέδρου της Δημοκρατίας, σ. 11-12.

– Προλογικό σημείωμα Καλλιόπης (Κέλλυς) Μπουρδάρα, σ. 13-18.

– Εισαγωγή επιμελήτριας έκδοσης, σ. 19-42. Ακολουθούν οι Συντομογραφίες, σ. 43-45, τα Αρκτικόλεξα, σ. 46, απόσπασμα από το έργο του Γιώργου Σεφέρη «Μέρες», Δ΄, (σ. 238-240).

Α. Γενικόν Κέντρον Εκπαιδεύσεως Στρατού – ΙΙη Ταξιαρχία (1942-1943), σ. 51-394.

Β. Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Στρατού (1943), σ. 395-642.

Γ. Σάμος (1943), σ. 643-778.

Δ. Κάιρο (1943-1944), σ. 779-854.

Ε. Άγκυρα (1944-1947), σ. 855-908.

Στ. Παράρτημα, σ. 902-962.

Ζ. Φωτογραφικό υλικό.

Εάν διατρέξει κανείς τα κείμενα, συμπεραίνει ότι ο Αλκ. Μπουρδάρας εργαζόταν άοκνα για τη συγκρότηση των στρατιωτικών μονάδων και για την ενότητα των πολιτικά αντιτιθέμενων ομάδων.

Στόχος σταθερός, άλλοτε με επιτυχία, άλλοτε όχι η εθνική ενότητα. Ως πιστός χριστιανός συνεργαζόταν με τον κλήρο, το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων, την Αρχιεπισκοπή Αθηνών. Δημοσιεύονται οι μελέτες που συνέταξε ως Α/ΓΕΣ, συχνά ρηξικέλευθες, για το παρόν και ιδιαίτερα για το μέλλον του στρατού στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονταν. Περιλαμβάνει, επίσης, Πρακτικά Δικών, ανακρίσεων, πορίσματα –π.χ., η υπόθεση των αξιωματικών της αεροπορίας που έδρευαν στη Ροδεσία, στάσεις στις ταξιαρχίες κ.ά. Υπάρχουν πληροφορίες για τα διαδραματιζόμενα στην Ελλάδα (αντίποινα Γερμανών, ανταρτικές ομάδες), για την οργάνωση της ζωής των Ελλήνων προσφύγων στη Μέση Ανατολή, για θέματα εδαφικών διεκδικήσεων κατά τη σύναψη ειρήνης σε συνδυασμό με τουρκικές απαιτήσεις.

Σημαντικό είναι το τμήμα που αναφέρεται στη Σάμο, διότι έγγραφα της εν λόγω περιόδου από τη Σάμο σπανίζουν. Το αρχείο επιτρέπει να παρακολουθήσουμε τις ενέργειες της πολιτικής και της στρατιωτικής πλευράς για την οργάνωση με πενιχρά μέσα μιας περιοχής που μόλις είχε απελευθερωθεί από τους Ιταλούς, ενώ οι Γερμανοί προσπαθούσαν να την καταλάβουν. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συνεργασία του στρατού με τους αντάρτες τού ΕΛΑΣ Σάμου.

Το Αρχείο περιέχει νέα οπτική για την οργάνωση του στρατού στη Μέση Ανατολή, την προσαρμογή των στελεχών στη βρετανική τακτική –καθώς οι ελληνικές δυνάμεις υπήχθησαν ως μονάδες στις βρετανικές δυνάμεις– αλλά και για τη δημιουργία του Ιερού Λόχου, τον οποίον εισηγήθηκε, σχεδίασε και οργάνωσε ο Αλκ. Μπουρδάρας.

Η δημοσίευση του Αρχείου παρέχει πολλά νέα στοιχεία για τησυγκεκριμένη περίοδο

και γι’ αυτό έχει μεγάλη αξία, καθόσον τα συγκροτημένα υπηρεσιακά και μη αρχεία ηγετικών στρατιωτικών φυσιογνωμιών που έδρασαν στη Μέση Ανατολή κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο δεν υφίστανται ή λανθάνουν. Εξαίρεση αποτελεί το Αρχείο Βεντήρη με το οποίο κάποτε ‘συνομιλεί’ το Αρχείο Μπουρδάρα, όπως ‘συνομιλεί’, επίσης, με το Αρχείο Τσουδερού.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ (1942-1945)

τοῦ Στρατηγοῦ

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ Ν. ΜΠΟΥΡΔΑΡΑ

ΑΘΗΝΑ 2024